

Centrální banka a její úloha ve finančním systému

Pavel Řežábek

člen bankovní rady ČNB

Akademická přednáška

Hradec Králové, 18. dubna 2011

- kvalitně fungující bankovní systém je nezbytný pro dynamický rozvoj vyspělých ekonomik
- banky shromažďují dočasně volné peněžní zdroje a redistribuují je (tzn. jsou prostředníky mezi nabídkou a poptávkou po penězích)

Organizace bankovního systému

- způsoby uspořádání vztahů mezi bankovními institucemi
- **jednostupňový** (většinu všech operací provádí jediná banka) – charakteristický pro netržní ekonomiky (centrálně plánované, např. charakteristické pro čs. ekonomiku 1950-1989)
- **dvoustupňový** (funkčně odděleno centrální a obchodní bankovníctví) – charakteristický pro tržní ekonomiky

Dvoustupňový bankovní systém

- funkčně odděleno centrální a obchodní bankovníctví

I. stupeň CENTRÁLNÍ BANKA

neúvěruje „podnikatelský“ sektor
přímo neřídí činnost ostatních bank

II. stupeň OBCHODNÍ A DALŠÍ BANKY

podnikají s penězi za účelem zisku
podnikají v rámci regulace (nejen od CB, ale i obchodně-právní rámeč)
a dohledu

Úloha měnové politiky ČNB je právně kodifikována:

1. v ustanoveních článku 98 Ústavy
2. § 2 zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, které jí ukládají:

- ✓ **zabezpečovat cenovou stabilitu = hlavní cíl**
- ✓ a pokud tím není dotčen hlavní cíl ČNB - **podporovat obecnou hospodářskou politiku vlády vedoucí k udržitelnému hospodářskému růstu.**

**CÍLE
měnové politiky**

Hlavní úkoly a činnosti České národní banky

- ✓ určuje měnovou politiku (zajištění primárního/sekundárního cíle ČNB)
- ✓ vydává bankovky a mince,
- ✓ řídí peněžní oběh, platební styk a zúčtování bank, poboček zahraničních bank a spořitelních a úvěrních družstev, pečuje o jejich plynulost a hospodárnost a podílí se na zajištění bezpečnosti, spolehlivosti a efektivnosti platebních systémů a na jejich rozvoji,
- ✓ vykonává dohled nad osobami působícími na finančním trhu,
- ✓ provádí analýzy vývoje finančního systému, pečuje o bezpečné fungování a rozvoj finančního trhu v České republice a přispívá ke stabilitě jejího finančního systému jako celku,
- ✓ provádí další činnosti podle zákona o ČNB a podle zvláštních právních předpisů (např. ochrana spotřebitele, státní pokladna, aj.)

Vazba ČNB na

- ✓ Poslaneckou sněmovnu (ze zákona: 2x ročně Zpráva o měnovém vývoji, 1x ročně Zpráva o finanční stabilitě)
- ✓ vládu (stanoviska k materiálům, které se dotýkají působnosti ČNB, guvernér má právo účastnit se zasedání vlády s hlasem poradním, strategie přistoupení k EURO)
- ✓ Ministerstvo financí (primární legislativa, ...)
- ✓ mezinárodní instituce (ECB, EU, ...)
- ✓ kontakt s výbory (Poslanecká sněmovna/Senát – informovanost)
- ✓ prezident ČR jmenuje členy BR

ČNB nesmí přijímat ani vyžadovat pokyny od prezidenta, Parlamentu, vlády, správních úřadů či od jakéhokoliv jiného subjektu

- Měnová politika
- Emise bankovek a mincí
- Platební styk a zúčtování
- Regulace a dohled
- Finanční stabilita

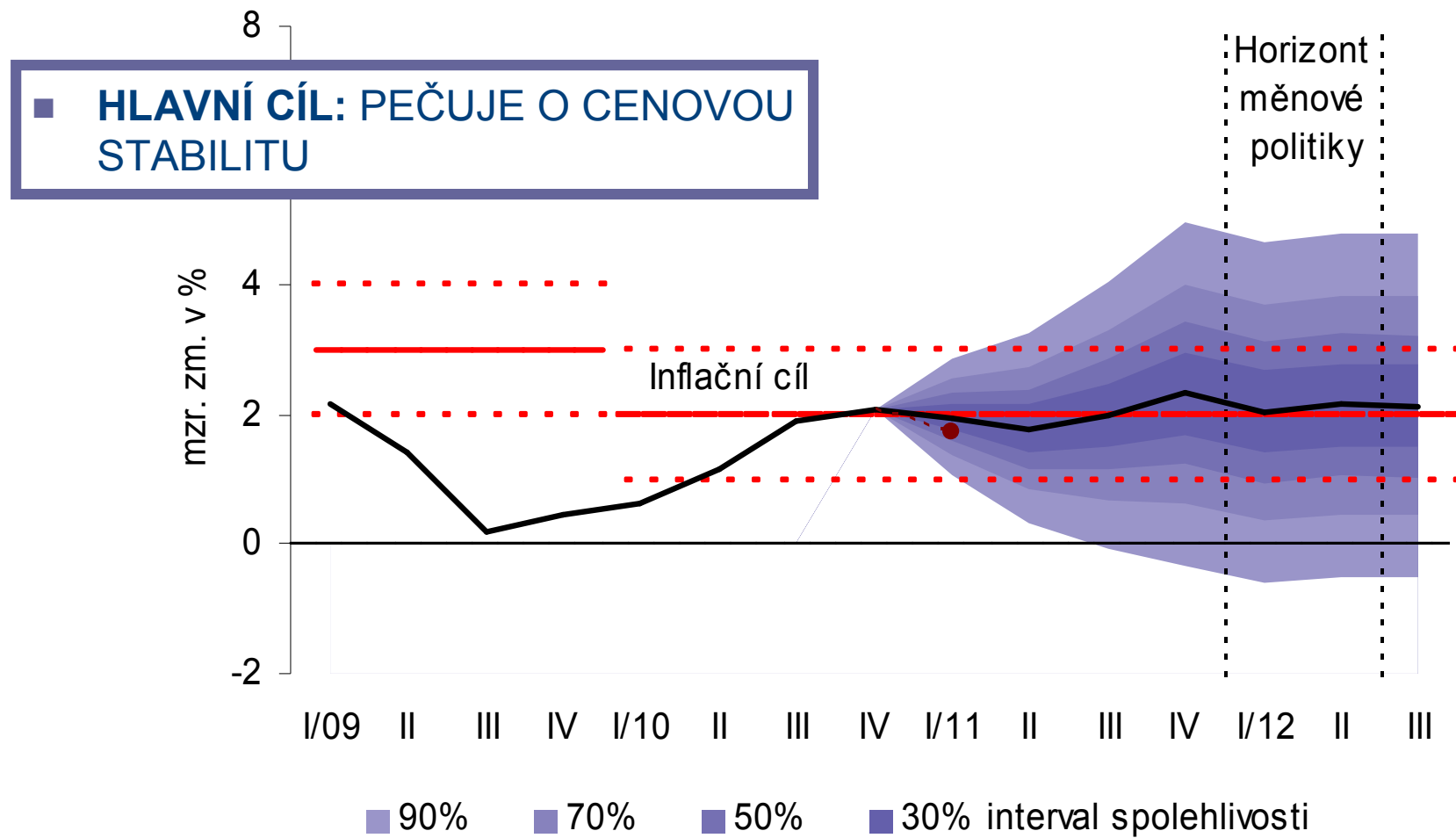

Měnová politika

Měnová politika

Hlavní cíl

Zdroj: ČNB

- splnění **primárního cíle** monetární politiky v ČR - tedy zajištění stability cen v ekonomice vytváří společně s dalšími prvky hospodářsko politického mixu stabilní prostředí pro rozvoj podnikatelských aktivit
- **sekundárním cílem** pro monetární politiku (ale primárním pro celou hospodářskou politiku) je udržitelný ekonomický vývoj (strategický dokument vlády)
- ALE!!! nezbytným předpokladem realizace měnové politiky vedoucí k cenové stabilitě je nezávislost centrální banky
- ČNB usiluje o plnění uvedeného primárního cíle v rámci **měnověpolitického režimu** nazývaného **cílování inflace**
- k tomu využívá ČNB několik měnověpolitických nástrojů – viz dále

- ČNB, podobně jako většina centrálních bank, se soustřeďuje především **na stabilitu spotřebitelských cen**
  - sledování indexu spotřebitelských cen CPI – nedokonalost cílování inflace – CPI nepostihuje všechny ceny (např. ceny nemovitostí)
- **v praxi se stabilitou cen rozumí mírný růst cen**
- pro období od ledna 2006 byl vyhlášen inflační cíl ve výši 3 % s tolerančním pásmem ve výši jednoho procentního bodu oběma směry
- v březnu 2007 byl vyhlášen nový inflační cíl ve výši 2 % platný od ledna 2010 s tolerančním pásmem ve výši jednoho procentního bodu oběma směry

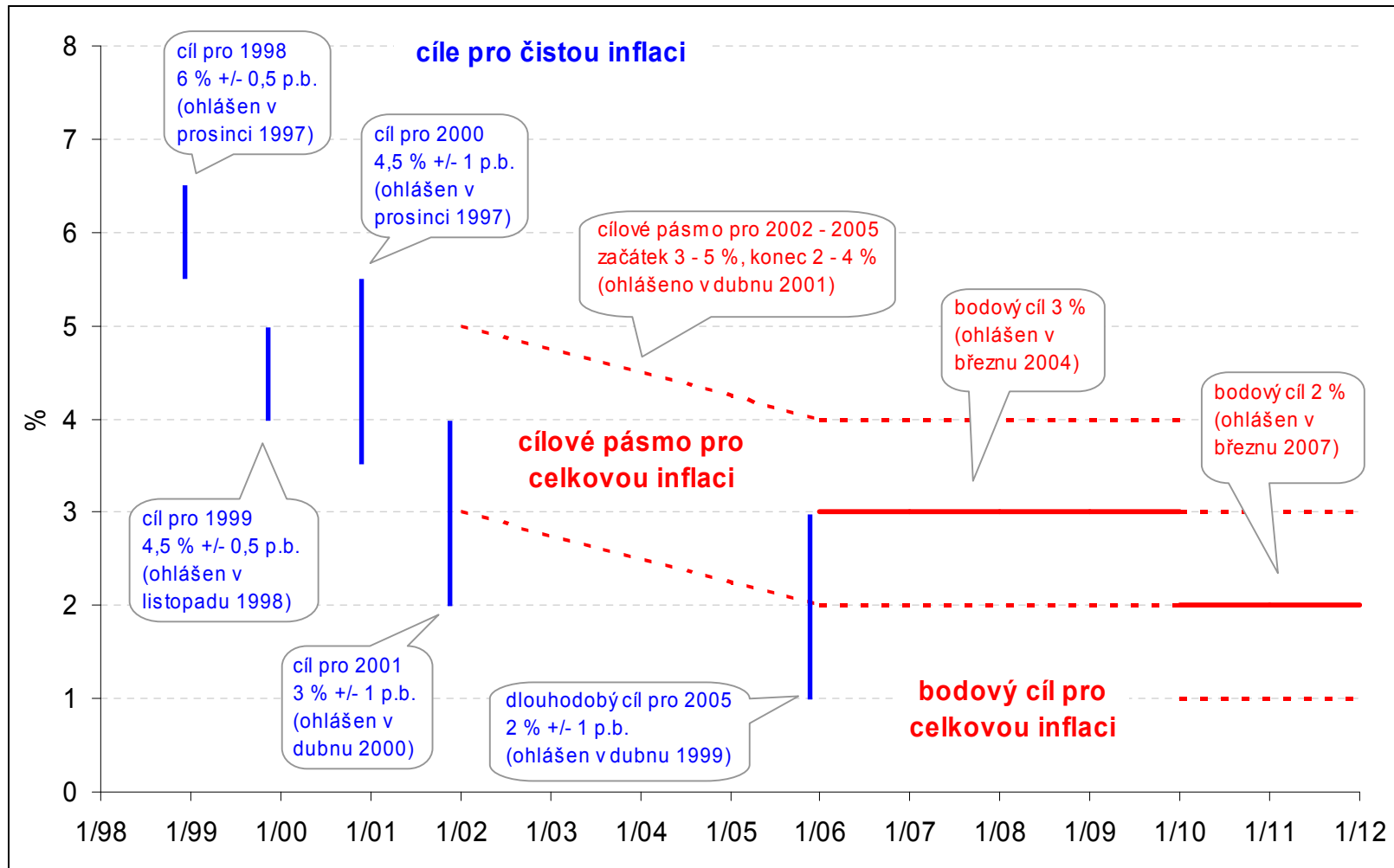
Základní režimy měnové politiky:

- režim s implicitní nominální kotvou
- cílování měnové zásoby
- cílování měnového kurzu
- cílování inflace – od 1998 v ČR

Významné rysy cílování inflace:

- vpředhledící strategie s horizontem 12-18 měsíců
- využívání prognózy inflace
- veřejné explicitní vyhlášení inflačního cíle

Měnověpolitické cíle

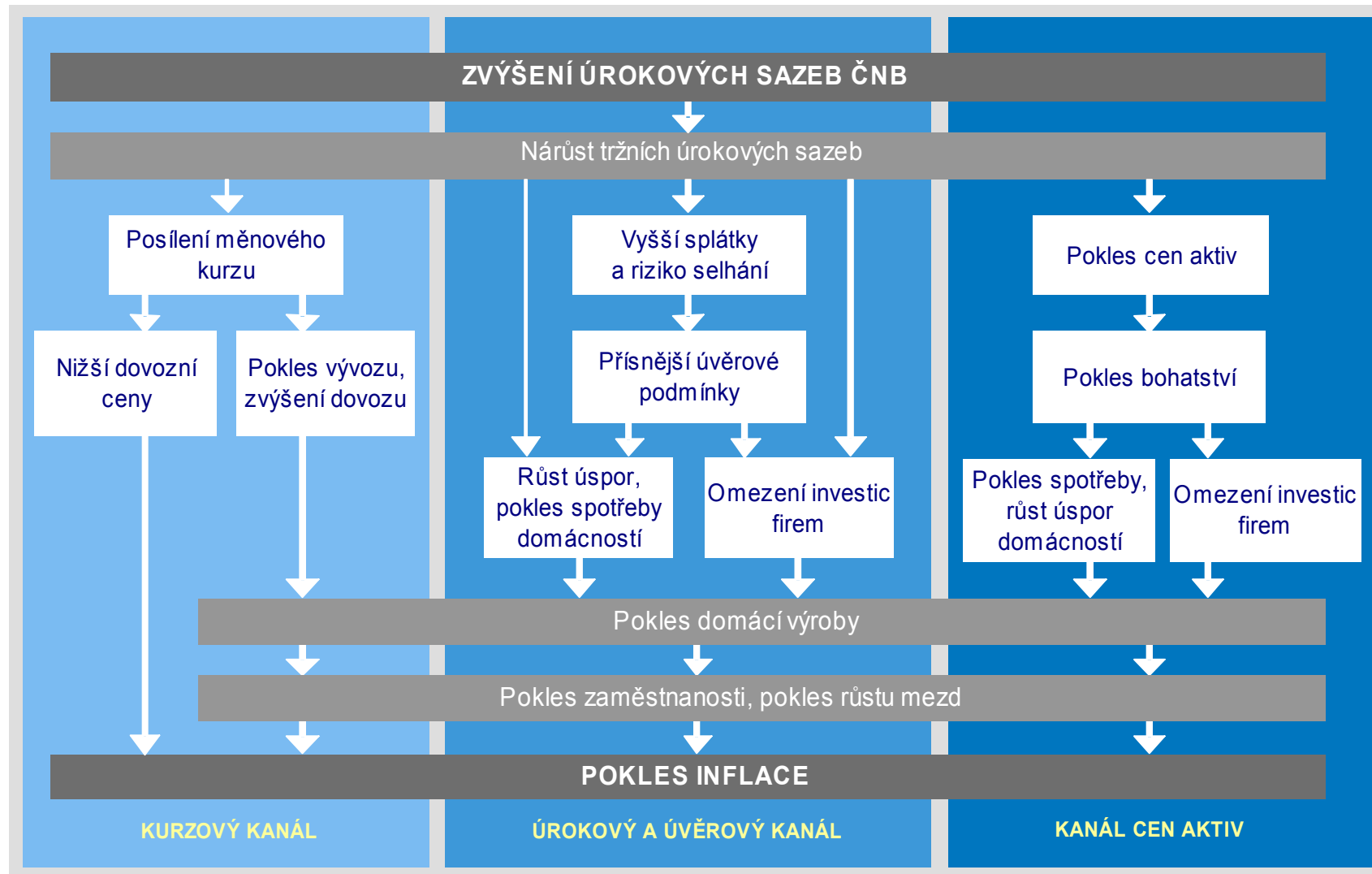

ÚLOHA MĚNOVÉ POLITIKY

hlavním cílem je **zabezpečovat cenovou stabilitu**

Transmisní mechanismus

Komunikace měnové politiky

- ✓ oznámení přes web stránku ČNB a prostřednictvím servisu tiskových agentur (vždy přesně ve 13 hodin v den rozhodnutí)
- ✓ pravidelná tisková konference guvernéra (pouze pro média, prezentace je po TK vyvěšena na webstránku)
- ✓ zveřejnění minutes (8 dní po rozhodnutí v české a anglické verzi)
- ✓ podrobné záznamy z jednání (6 let)
- ✓ Zpráva o inflaci
- ✓ čtvrtletní článek v Ekonomu (nová prognóza)
- ✓ pravidelné semináře pro analytiky

Emise bankovek a mincí

„Na ČNB si můžete sáhnout každý den“

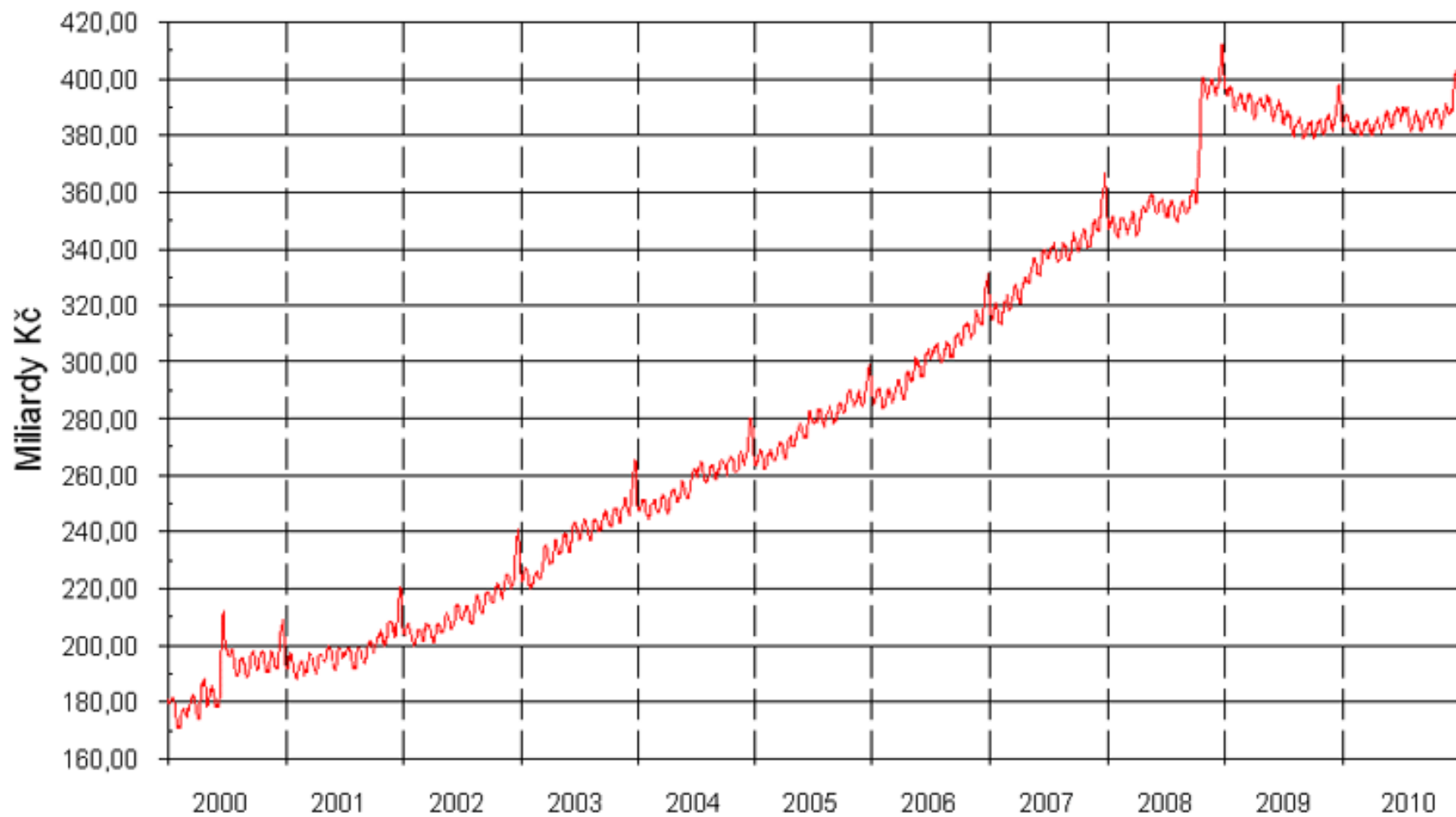
- celkem v oběhu přibližně 344 miliónů bankovek
na jednoho obyvatele ČR cca 33 kusů bankovek
- obíhají bankovky v celkové hodnotě 381 mld Kč
na jednoho obyvatele cca 37 tis. Kč
- obíhají mince v celkové hodnotě cca 10 mld Kč
- mincí obíhá 1,7 mld kusů o celkové váze kolem 7000 tun

Pozn.: Stav k 31.12.2010

Vývoj výše oběživa

Vývoj výše oběživa od 1.1.2000 do 31.12.2010

Bankovky a mince

struktura k 31.12.2010

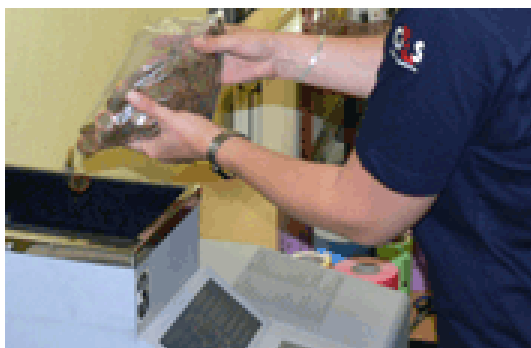
Nominální hodnota	V oběhu v mil. Kč	Podíl v % na celkovém oběživu	V oběhu v mil. kusů	Podíl v % v rámci skupiny	
bankovky					bez 20 Kč
5 000 Kč	120 676,0	30,9%	24,1	7,0%	7,1%
2 000 Kč	111 154,2	28,4%	55,6	16,2%	16,4%
1 000 Kč	122 600,6	31,3%	122,6	35,6%	36,1%
500 Kč	10 372,3	2,6%	20,7	6,0%	6,1%
200 Kč	10 228,9	2,6%	51,1	14,8%	15,1%
100 Kč	4 841,6	1,2%	48,4	14,1%	14,3%
50 Kč	824,2	0,2%	16,5	4,8%	4,9%
20 Kč	104,3	0,0%	5,2	1,5%	x
celkem	380 802,1	97,2%	344,2	100,00%	

					Bez 0,50
mince					
50 Kč	3 135,5	0,8%	62,7	3,7%	4,7%
20 Kč	2 922,5	0,7%	146,1	8,6%	11,0%
10 Kč	1 685,4	0,5%	168,5	9,9%	12,7%
5 Kč	973,9	0,3%	194,8	11,5%	14,6%
2 Kč	684,5	0,2%	342,2	20,1%	25,7%
1 Kč	417,2	0,1%	417,2	24,6%	31,3%
0,50 Kč	183,4	0,0%	366,9	21,6%	x
celkem	10 002,4,0	2,6%	1 698,4	100,00%	

pamětní m.	889,1	0,2%	1,8		
-------------------	--------------	-------------	------------	--	--

Celkem	391 693,6	100,00%	2 044,4		
---------------	------------------	----------------	----------------	--	--

Logistika peněz

Tiskárna
Mincovna
Transporty
Bezpečnostní agentury
Banky
Zpracování
Uložení
...
Obyvatelstvo

Pobočková síť

- **pro nejširší veřejnost** (zjistitelné pouhým okem)
- **pro odbornou veřejnost** (zjistitelné jednoduchými pomůckami)
- **pro profesionály** (zjistitelné složitějšími přístroji)
- **pro zpracování v centrální bance** (zjistitelné speciálními senzory)
- **speciální ochranné prvky k ovlivnění činnosti reprodukčních zařízení** (znemožňující nebo ztěžující kopírování, skenování, grafickou úpravu a tisk)

Postup při kontrole pravosti bankovky

Bankovku vezměte do prstů

Bankovku prohlédněte

Bankovku sklopte

Bankovku vezměte do prstů

charakteristický papír

1 hlubotisk

Bankovku prohlédněte

2 vodoznak

3 ochranná vlákna

4 soutisková značka

5 mikrotext

Bankovku sklopte

6 opticky proměnlivá barva

7 skrytý obrazec

8 iridiscenční pruh

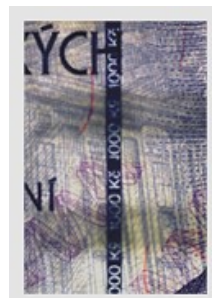
9 ochranný proužek

Ochranné prvky nesené papírem

vodoznak

ochranný proužek

ochranná vlákna

Ochranné prvky nesené barvami a vytvořené tiskem

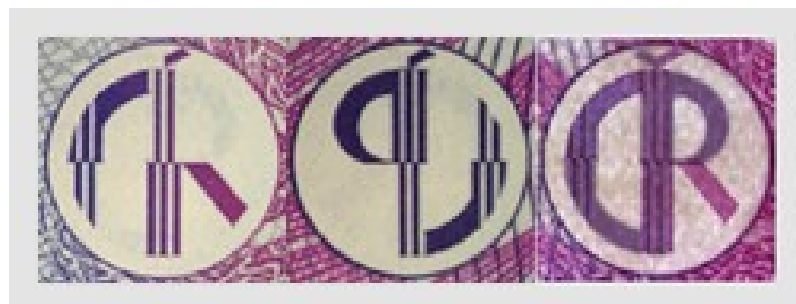
iridiscenční pruh

skrytý obrazec

opticky proměnlivá barva

soutisková značka

mikrotexty

- **padělané peníze** jsou jakékoliv reprodukce (kopie) peněz vyrobené za účelem jejich udání do oběhu namísto pravých peněz

**Padělaná bankovka
(inkoustový tisk)**

Padělaná mince (litá pájka)

- **pozměněné peníze** jsou jakkoliv upravené peníze za účelem jejich udání do oběhu jako peněz vyšší hodnoty (nejčastěji grafická úprava označení hodnoty u bankovek nebo mechanická úprava technických parametrů u mincí)

Pozměněná bankovka (500 Kč na neexistující hodnotu 500 000 Kč primitivní grafickou úpravou označení hodnoty)

Pozměněná mince (20 Kč na 50 Kč zvětšením průměru)

- **napodobeniny** peněz jsou jakékoliv reprodukce (kopie) peněz vyrobené za jiným účelem než udání do oběhu namísto pravých peněz (divadelní a filmové rekvizity, reklamní a upomínkové předměty, učební pomůcky, poukázky na slevy ze zboží a služeb ...)
- upravuje Vyhláška ČNB č. 553/2006 Sb.

FOR MOTION PICTURE USE ONLY

Napodobenina (graficky upravená reprodukce) bankovky jako filmová rekvizita

Napodobenina mince jako „hrací peníze“ (lisostřík kopolymerů)

- v roce 2010 bylo na území České republiky zadrženo **6 529 kusů** padělaných a pozměněných bankovek a mincí všech měn

Padělané a pozměněné bankovky a mince zadržené v oběhu a policií v letech 2007-2010

	2007			2008			2009			2010		
	v oběhu	policí	celkem	v oběhu	policí	celkem	v oběhu	policí	celkem	v oběhu	policí	celkem
Padělané bankovky CZK	1 918	166	2 084	2 577	259	2 836	3 476	165	3 641	3 690	1 212	4 902
Padělané mince CZK	141	0	141	166	0	166	73	0	73	56	0	56
Pozměněné bankovky a mince CZK	82	0	82	60	0	60	51	0	51	28	0	28
Celkem CZK	2 141	166	2 307	2 803	259	3 062	3 600	165	3 765	3 774	1 212	4 986
Padělané bankovky EUR	686	63	749	628	402	1030	793	1 973	2766	787	12	799
Padělané bankovky USD	282	20	302	246	0	246	216	1	217	610	1	611
Padělané bankovky ostatní	92	0	92	154	0	154	134	0	134	76	0	76
Padělané mince ostatní	122	0	122	114	0	114	69	0	69	55	0	55
Pozměněné bankovky a mince ostatní	4	0	4	6	0	6	4	0	4	2	0	2
Celkem cizí měny	1 186	83	1 269	1 148	402	1 550	1 216	1 974	3 190	1 530	13	1 543
Celkem	3 327	249	3 576	3 951	661	4 612	4 816	2 139	6 955	5 304	1 225	6 529

Struktura padělků

Počet padělků českých bankovek a jejich % podíl na celkovém množství padělků českých bankovek v letech 2005 až 2010

Hodnota	2005	% podíl	2006	% podíl	2007	% podíl	2008	% podíl	2009	% podíl	2010	% podíl
5 000 CZK	94	1,87%	3 829	60,70%	56	2,69%	101	3,56%	512	14,06%	194	3,96%
2 000 CZK	943	18,78%	720	11,41%	167	8,01%	135	4,76%	301	8,27%	669	13,65%
1 000 CZK	1 026	20,43%	456	7,23%	579	27,78%	964	33,99%	1 466	40,26%	1 603	32,70%
500 CZK	2 070	41,23%	529	8,39%	722	34,64%	879	30,99%	844	23,18%	1 618	33,01%
200 CZK	440	8,76%	293	4,64%	262	12,57%	418	14,74%	267	7,33%	389	7,94%
100 CZK	350	6,97%	285	4,52%	225	10,80%	302	10,65%	192	5,27%	405	8,26%
50 CZK	98	1,95%	196	3,11%	73	3,50%	37	1,30%	59	1,62%	24	0,49%
< 10 %				10 - 25 %					> 25 %			

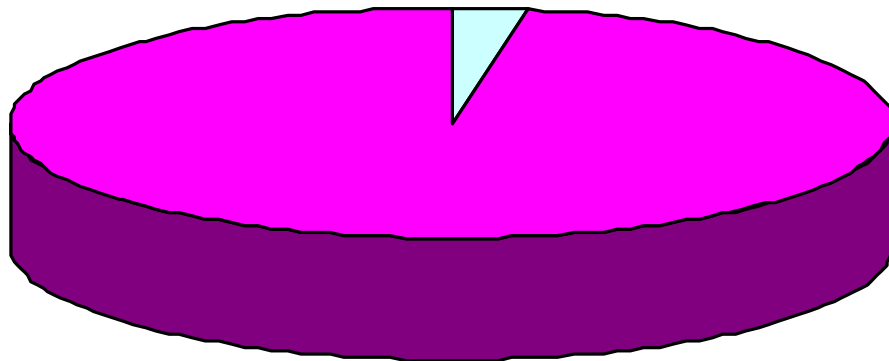
- české bankovky a mince jsou v mezinárodním srovnání velmi bezpečné a výzkum, vývoj a aplikace ochranných prvků patří ke světové špičce
- v ČR 4 902 ks padělků bankovek Kč za rok, 344,2 mil kusů bankovek v oběhu => zadržených padělků vůči tomuto počtu nepatrný zlomek (1 padělek na 70 216 kusů bankovek v oběhu)
- v EU cca 849 000 padělků EUR za rok, v oběhu přes 14,1 mld kusů bankovek (1 padělek na 16 691 kusů bankovek v oběhu)

mezinárodní ocenění české bankovky 1000,- Kč

Padělání peněz = trestný čin

Způsoby padělání u padělků bankovek CZK v roce 2010

- Barevná kopírka 2,77 %
- Inkoustový tisk 97,12 %
- Tisk
- Ostatní

§ 233 trestního zákoníku

Padělání a pozměnění peněz = trestný čin

Příklady emise zlatých sad

- SADA KORUNA ČESKÁ
- SADA KAREL IV.
- CYKLUS DESET STOLETÍ ARCHITEKTURY
- KULTURNÍ PAMÁTKY TECHNICKÉHO DĚDICTVÍ
- nový cyklus – MOSTY ČESKÉ REPUBLIKY

Příklady jednotlivých stříbrných mincí

- 200 Kč - 100. výročí založení Českého fotbalového svazu
- 2500 Kč - Vstup České republiky do Evropské unie - mince se zlatým středem a stříbrným mezikružím

Platební styk a zúčtování

Systemy platebního styku

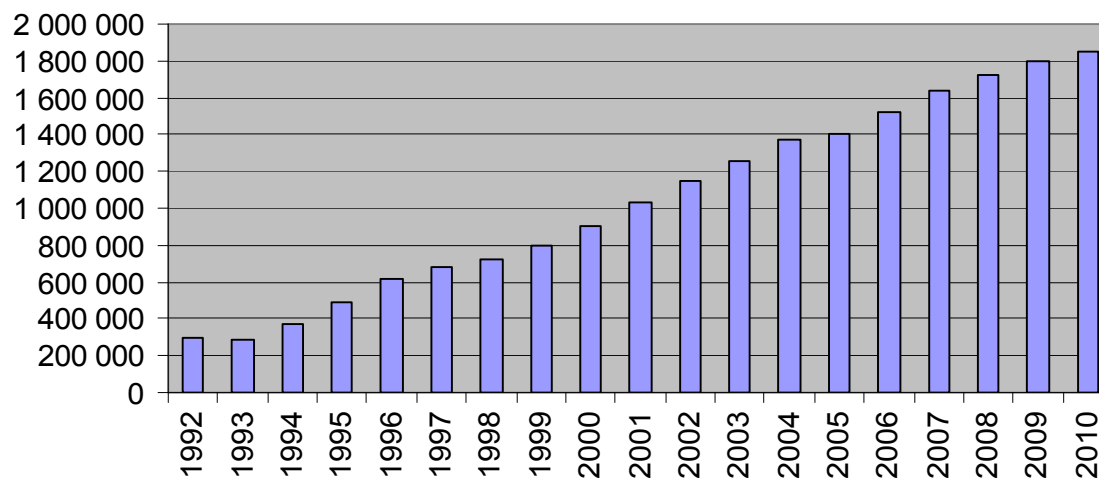
CERTIS - Systém mezibankovního platebního styku

SKD – systém krátkodobých dluhopisů

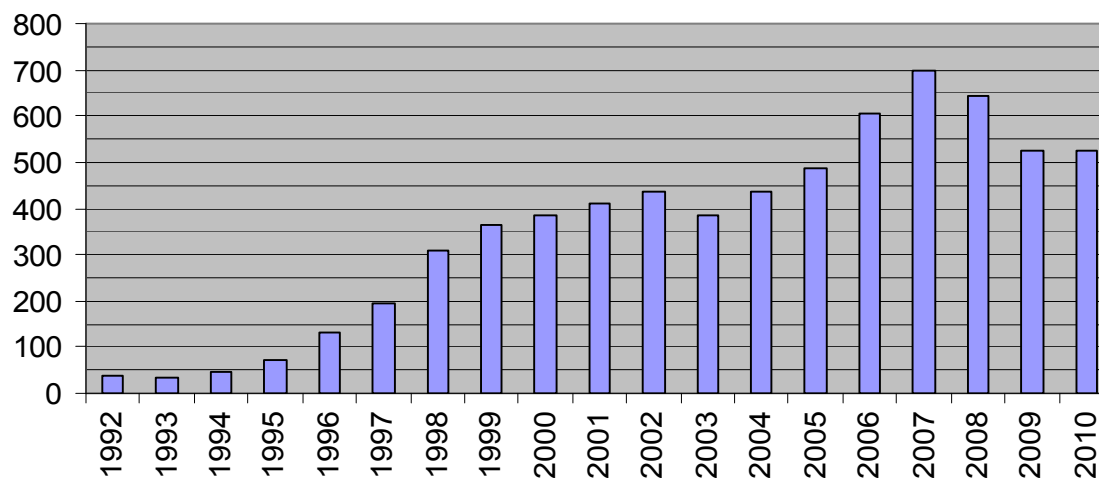
ABO - systém účetnictví a platebního styku ČNB

- Zúčtovací centrum ČNB provozuje platební systém **CERTIS** (**C**zech **E**xpress **R**eal **T**ime **I**nterbank **G**ross **S**ettlement **S**ystem), který je jediným systémem mezibankovního zúčtování v České republice.
- Účastníky systému jsou:
  - banky,
  - spořitelní a úvěrní družstva,
  - pobočky zahraničních bank.
- K 31. 12. 2010 měl CERTIS 47 přímých účastníků a 7 tzv. třetích stran – institucí zajišťujících např. zúčtování transakcí z platebních karet, obchodů s cennými papíry apod.
- V roce 2010 zpracoval systém CERTIS celkem 469 mil. transakcí v celkové hodnotě 132 882 mld. Kč.
- Průměrně bylo denně zpracováno 1,85 mil. transakcí.
- Průměrná denní hodnota transakcí byla 525 mld. Kč.

Průměrný denní počet položek

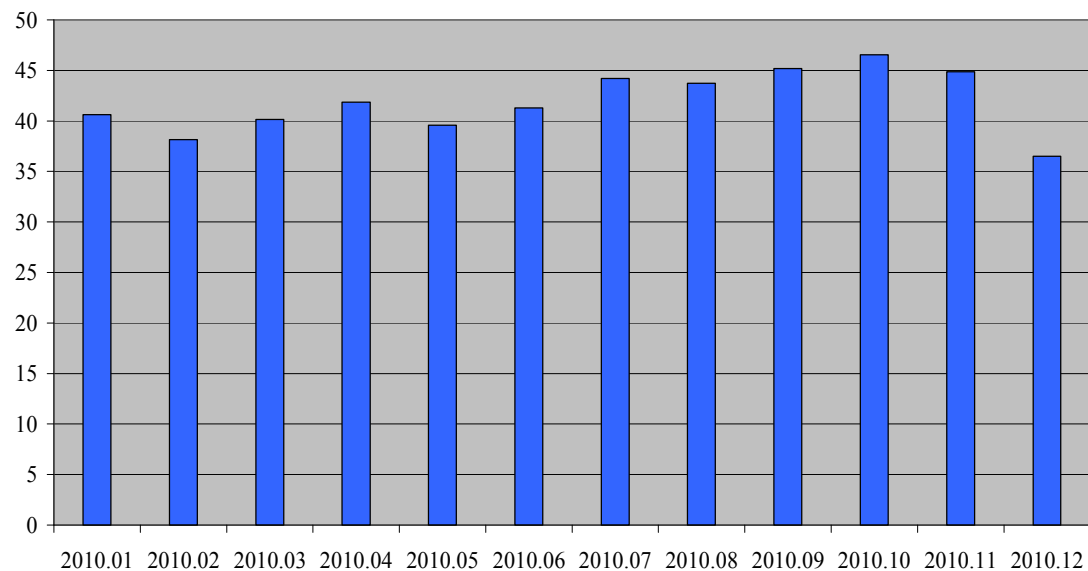

Průměrné denní obraty v mld. Kč

- Systém krátkodobých dluhopisů ("SKD") zajišťuje **samostatnou evidenci (registr) cenných papírů a vypořádání obchodů s cennými papíry** vedenými v této evidenci.
- Jedná se o cenné papíry vydávané
  - Českou republikou (Ministerstvem financí ČR) se splatností do jednoho roku,
  - ČNB se splatností do šesti měsíců a dluhopisy s dobou splatnosti do jednoho roku.

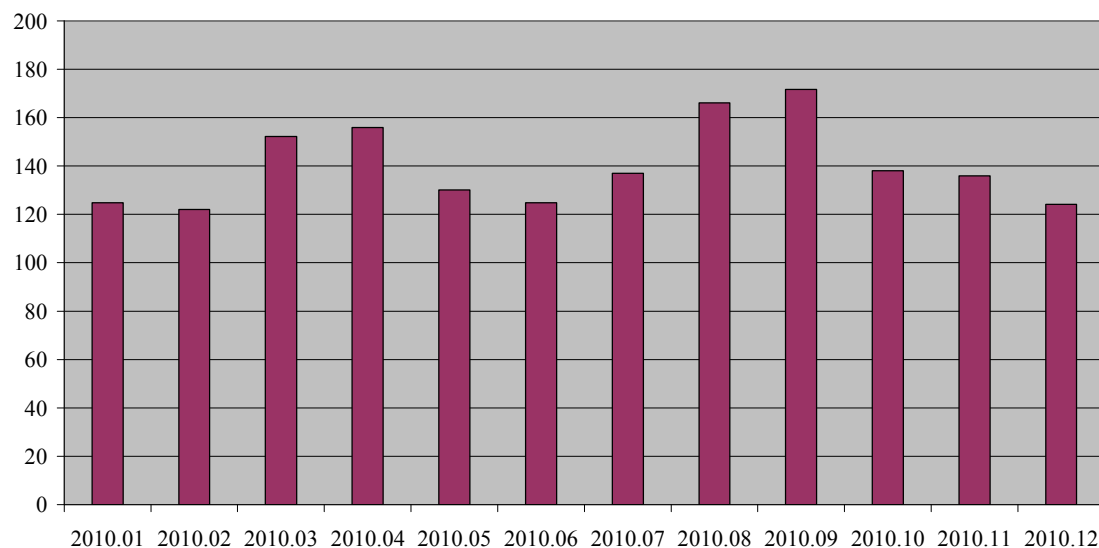
Průměrný denní počet transakcí v roce 2010

Celkový počet transakcí v roce 2010:

10 588

Průměrný denní nominální objem transakcí v roce 2010 v mld. Kč

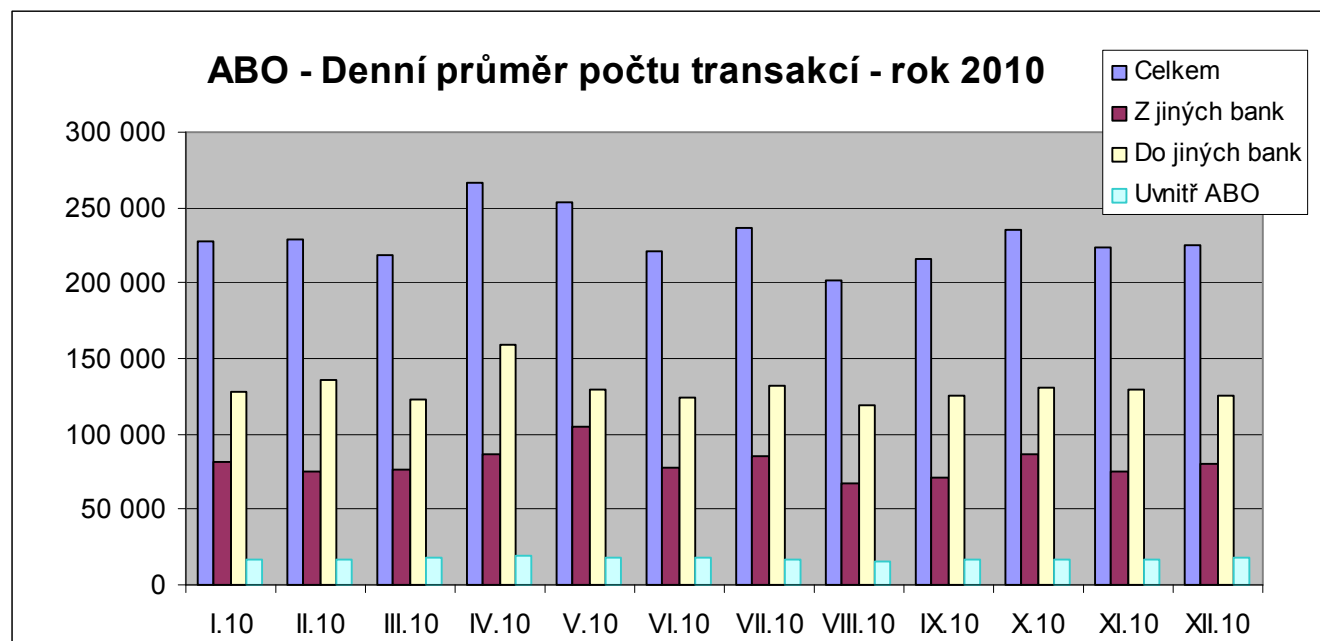

Celkový objem transakcí za rok 2010:

35 541 mld. Kč

- Systém ABO poskytuje již od 80. let 20. století platební služby organizačním složkám státu:
  - přijímá jejich příkazy a poskytuje výpisy z účtů
  - předává Ministerstvu financí denní informace o účtech spadajících do státní pokladny
  - předává informace o všech pohybech na těchto účtech
  - vytváří účetní výkazy pro organizační složky státu dle jejich potřeb.

- K 31.12.2010 vedeno 41 915 živých účtů.

Regulace a dohled

- Česká národní banka je podle zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance orgánem vykonávajícím dohled nad finančním trhem v České republice

ČNB provádí dohled nad

- bankovním sektorem
- kapitálovým trhem
- pojišťovnictvím
- penzijními fondy
- družstevními záložnami
- směnárny
- institucemi v oblasti platebního styku.

**Integrovaný
orgán
regulace
a dohledu**

- ČNB reguluje, dohlíží a popřípadě postihuje nedodržování stanovených pravidel.

- Základní ukazatele o sektorech finančního trhu

	Počet subjektů	Aktiva	Úvěry	Vklady
Banky	41	4 194	2 575	3 139
Družstevní záložny	14	20	18	18
Pojišťovny	52	426	-	-
Nebankovní zprostředkovatelé		357	-	-
Obchodníci s cennými papíry	31	25	-	-
Fondy kolekt. invest.	168	169	-	-
Penzijní fondy	10	232	-	-

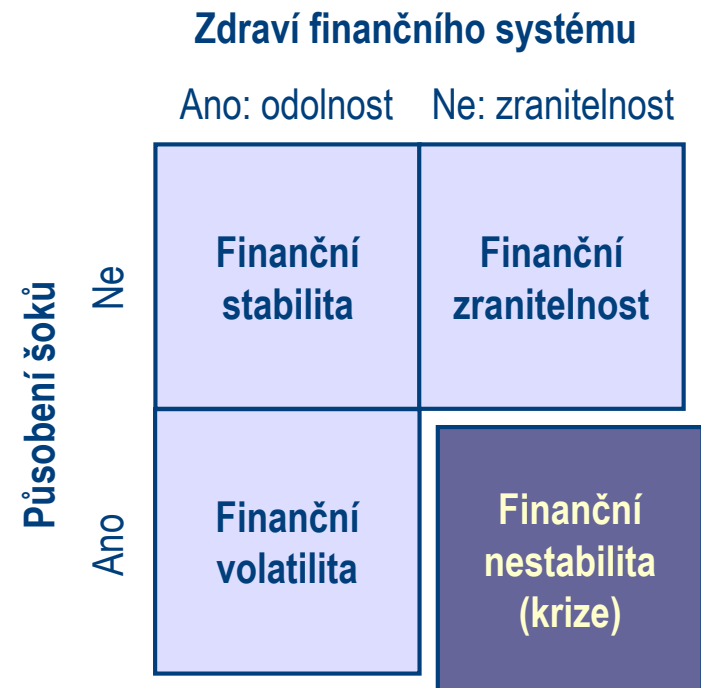
Pozn.: Dostupné údaje ke konci 2010 v mld. Kč. Vlastní výpočet, data se mohou lišit v závislosti na použité metodice

- 1. regulatorní činnosti**, tj. především stanovení pravidel obezřetného podnikání a pravidel jednání se zákazníky formou prováděcích právních předpisů, které Česká národní banka vydává v rámci a v mezích příslušných zákonů;
- 2. licenční a povolovací činnosti**, tj. zejména udělování povolení ke vstupu do regulovaných segmentů finančního trhu; změny; prospekty - emise
- 3. dohledové činnosti**, k nimž patří:
  - **dohled na dálku** nad finančními institucemi, tržním jednáním i infrastrukturou kapitálového trhu a analýzy finančního trhu a jeho sektorů,
  - **dohlídky na místě** ve finančních institucích a dalších institucích tvořících infrastrukturu kapitálového trhu;
- 4. stanovování opatření k nápravě popřípadě i ukládání sankcí** v případě zjištění nedostatků v činnosti subjektů, nad nimiž vykonává dohled;
- 5. shromažďování, zpracovávání a vyhodnocování informací**, jež slouží podpoře dohledu a k informování veřejnosti o stavu a vývoji finančního trhu České republiky.

Finanční stabilita

- Cílem je, aby se finanční systém nestal natolik zranitelným, že neočekávané šoky nakonec vyvolají finanční nestabilitu ve formě krize.
- Analýzy finanční stability ČNB zkoumají:
  - zda se ve finančním systému nevytváří zranitelná místa vedoucí ke snížení jeho odolnosti vůči šokům;
  - zda nevznikají podmínky, za nichž interakce makroekonomických faktorů a politik, nadměrné výše dluhu v bilancích domácností, podniků, vlády či finančních institucí a volatility na finančních trzích mohou vyvolat finanční krizi.

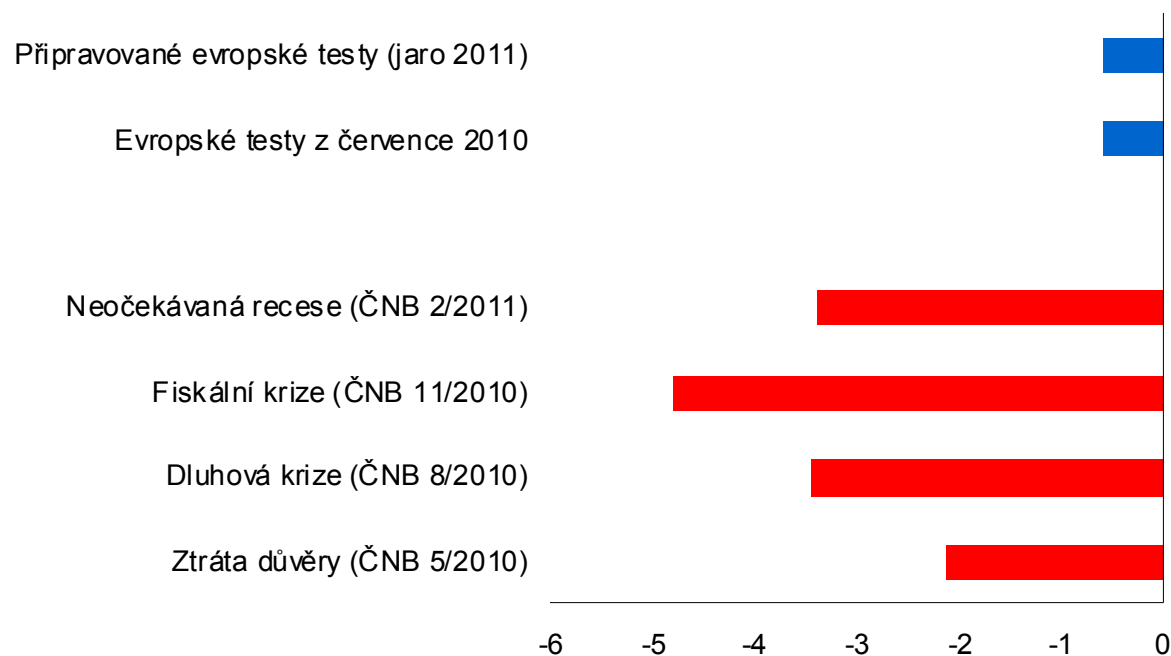

Zátěžové testy bankovního sektoru

- ČNB se konzistentně snaží o značně konzervativní přístup v oblasti zátěžových testů
  - makroekonomické scénáře obnášejí značnou zátěž (vysoké poklesy HDP, vysoké nárůsty rizik),
  - dopad rizik je v testech vždy nadhodnocován (odhad je na pesimistické straně).
- Míra zátěže, kterou ČNB aplikuje, je značně vyšší, než zátěž v celoevropských testech organizovaných loni (CEBS 2010) a letos (EBA 2011).

Pokles růstu HDP v evropských testech vs. testech ČNB

(v %; předpokládaný pokles HDP pro rok 2011, pro ČR nebo eurozónu)

Děkuji za pozornost
Dotazy, diskuze

Ing. Pavel Řežábek, Ph.D.

člen bankovní rady ČNB

Česká národní banka

Na příkopě 28

115 03 Praha 1

www.cnb.cz